

Smutek w świecie baśni

Bibliografia:

- Źródło: Hans Christian Andersen, *Dziewczynka z zapałkami*, [w:] tegoż, *Baśnie*, tłum. Jarosław Iwaszkiewicz, Stefania Beylin, Warszawa 1990.

Smutek w świecie baśni

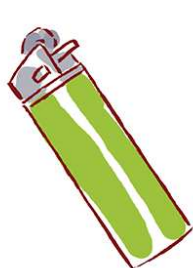
Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., *Wodospady*, licencja: CC BY 3.0.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., *Wodospady*, licencja: CC BY 3.0.

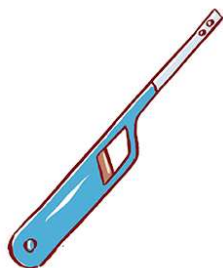
Hans Christian Andersen jest uważany za jednego z największych baśniopisarzy w dziejach literatury. Zapewne dobrze znasz jego baśnie i wiesz, że mają charakterystyczny, smutny nastrój. To również cecha utworu 'Dziewczynka z zapałkami'.

Ćwiczenie 1

Dopasuj nazwy do przedmiotów przedstawionych na rysunkach. Do czego one służą?

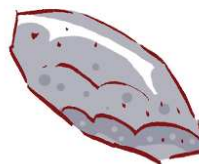
krzemień

zapalniczka

krzesiwo

zapałka

zapalarka

Źródło: Uniwersytet Wrocławski, licencja: CC BY-SA 3.0.

Ciekawostka

Ogień od zarania ludzkości uważano za żywioł zarówno dobroczynny, jak i niebezpieczny. Przy ogniu można było się ogrzać, ale niekontrolowany ogień mógł strawić cały dobytek i doprowadzić do klęski. Wygaśnięcie ognia było katastrofą dla człowieka pierwotnego, stąd tyle czasu poświęcano na jego pilnowanie i podtrzymywanie. Ogień jako ognisko domowe to symbol domu rodzinnego, w którym doświadczamy ciepła, bezpieczeństwa i bliskości.

Ćwiczenie 2

Przyporządkuj czasowniki do określonych zmysłów, którymi odbieramy wrażenia związane z ogniem.

Słuch

Wzrok

Dotyk

bucha

grzeje

pali się

strzela

parzy

migocze

trzaska

tli się

błyska

huczy

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 3

Przeczytaj tekst biograficzny i odpowiedz na pytania. Zapisz odpowiedzi w polu poniżej lub w zeszycie.

- Kim był Hans Christian Andersen?
- Co przyniosło mu sławę?
- Jakie są jego najłynniejsze baśnie?

O autorze

Hans Christian Andersen

1805 – 1875

Pisarz duński, sławę przyniosły mu baśnie dla dzieci tłumaczone na wiele języków świata. W dzieciństwie ukochana babcia opowiadała mu barwne historie o duchach, syrenach, wróżkach. Wiele elementów zaczerpniętych z zasłyszanych opowieści można odnaleźć w utworach Andersena. Najsłynniejsze jego baśnie to: 'Słowik', 'Calineczka', 'Nowe szaty cesarza', 'Brzydkie Kaczątko', 'Królowa Śniegu', 'Świniopas', 'Księżniczka na ziarnku grochu', 'Dziewczynka z zapałkami'.

Hans Christian Andersen

Źródło: a. nn., *Hans Christian Andersen*, domena publiczna.

Polecenie 1

Wysłuchaj uważnie lub przeczytaj baśń Andersena pt. 'Dziewczynka z zapałkami'.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D15HbQTPc>

Nagranie baśni *Dziewczynka z zapałkami* czytanej przez Elżbietę Golińską

Źródło: tylko do użytku edukacyjnego na zpe.gov.pl.

Nagranie baśni *Dziewczynka z zapałkami* czytanej przez Elżbietę Golińską.

Dziewczynka z zapalkami

Było bardzo zimno; śnieg padał i zaczynało się już ściemniać; był to ostatni dzień w roku, wigilia Nowego Roku. W tym chłdzie i w tej ciemności szła ulicami biedna dziewczynka z gołą głową i boso; miała wprawdzie [trzewiki](#) na nogach, kiedy wychodziła z domu, ale co to znaczyło! To były bardzo duże trzewiki, nawet jej matka ostatnio je wkładała, tak były duże, i mała zgubiła je zaraz, przebiegając ulicę, którą pędem przejeżdżały dwa wozy; jednego trzewika nie mogła znaleźć, a z drugim uciekł jakiś urwis; wołał, że przyda mu się on na kołyskę, kiedy już będzie miał dziecko.

Szła więc dziewczynka boso, stąpała nóżkami, które poczerwieniały i zsiniały z zimna; w starym fartuchu niosła zawiniętą całą masę zapalek, a jedną wiązkę trzymała w ręku; przez cały dzień nie sprzedała ani jednej; nikt jej nie dał przez cały dzień ani grosika; szła taka głodna i zmarznięta i wyglądała taka smutna, biedactwo! Płatki śniegu padały na jej długie, jasne włosy, które tak pięknie zwijały się na karku, ale ona nie myślała wcale o tej ozdobie. Ze wszystkich okien naokoło połyskiwały światła i tak miło pachniało na ulicy pieczonymi gęsiami.

'To przecież jest wigilia Nowego Roku' – pomyślała dziewczynka. W kącie między dwoma domami, z których jeden bardziej wysuwał się na ulicę, usiadła i skurczyła się cała; małe nożyny podciągnęła pod siebie; ale marzła coraz bardziej, a w domu nie mogła się pokazać; bo przecież nie sprzedała ani jednej zapalki, nie dostała ani grosza, ojciec by ją zbił, a w domu było tak samo zimno, mieszkali na strychu pod samym dachem i wiatr hulał po izbie, chociaż największe szpary w dachu zatkane były słomą i [gałganami](#). Jej małe ręce prawie całkiem

zmarzły z tego chłodu. Ach, jedna mała zapałka; jakby to dobrze było. Żeby tak wyciągnąć jedną zapałkę z wiązki, potrzeć ją o ścianę i tylko ogrzać paluszki! Wyciągnęła jedną i 'trzask!', jak się iskrzy; jak płonie mały, ciepły, jasny płomyczek niby mała świeczka otoczona dłońmi! Dziwna to była świeca; dziewczynce zdawało się, że siedzi przed wielkim, żelaznym piecem o mosiężnych drzwiczkach i ozdobach; ogień palił się w nim tak łaskawie i grzał tak przyjemnie; jakież to było rozkoszne! Dziewczynka wyciągnęła przed siebie nóżki; aby je rozgrzać także – a tu płomień zgasł. Piec znikł – a ona siedziała z niedopałkiem [siarnika](#) w dłoni.

Zapaliła nowy, palił się i błyszczał, a gdzie cień padł na ścianę, stała się ona przejrzysta jak [muślin](#); ujrzała wewnątrz pokoju, gdzie stał stół przykryty białym, błyszczącym obrusem, nakryty piękną porcelaną, a na półmisku smacznie dymiała pieczona gęś, nadziana śliwkami i jabłkami; a co jeszcze było wspanialsze, gęś zeskoczyła z półmiska i zaczęła się czołgać po podłodze z widelcem i nożem wbitym w grzbiet; doczołgała się aż do biednej dziewczynki; aż tu nagle zgasła zapałka i widać było tylko nieprzejrzystą, zimną ścianę.

Zapaliła nowy siarnik. I oto siedziała pod najpiękniejszą choinką; była ona jeszcze wspanialsza i piękniej ubrana niż choinka u bogatego kupca, którą ujrzała przez szklane drzwi podczas ostatnich świąt; tysiące świeczek płonęło na zielonych gałęziach; a kolorowe obrazki takie, jakie zdobiły okna sklepów, [spozierały](#) ku niej. Dziewczynka wyciągnęła do nich obie rączki – ale tu zgasła zapałka; mnóstwo światełek choinki wzniosło się ku górze, coraz wyżej i wyżej i oto ujrzała ona, że były to tylko jasne gwiazdy, a jedna z nich spadła właśnie i zakreśliła na niebie długi, błyszczący ślad:

– Ktoś umarł! – powiedziała malutka, gdyż jej stara babka, która jedyna okazywała jej serce, ale już umarła, powiadała zawsze, że kiedy gwiazdka spada, dusza ludzka wstępuje do Boga.

Dziewczynka znowu potarła siarnikiem o ścianę; zajaśniało dookoła i w tym blasku stanęła przed nią stara babunia, taka łagodna, taka jasna, taka błyszcząca i taka kochana.

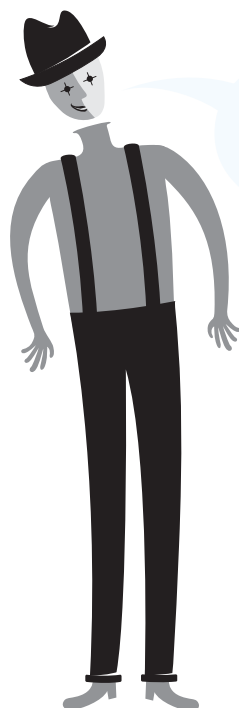
– Babuniu – zawołała dziewczynka – o, zabierz mnie z sobą! Kiedy zapalka zgaśnie, znikniesz jak ciepły piec, jak gąska pieczona, i jak wspaniała, olbrzymia choinka! – i szybko potarła wszystkie zapalki, jakie zostały w wiązce, chciała jak najdłużej zatrzymać przy sobie babkę, i zapalki zabłysły takim blaskiem, iż stało się jaśniej niż za dnia. Babunia nigdy przedtem nie była taka piękna i taka wielka; chwyciła dziewczynkę w ramiona i poleciały w blasku i w radości wysoko, a tam już nie było ani chłodu, ani strachu – były bowiem u Boga.

A kiedy nastał zimny ranek, w kąciku przy domu siedziała dziewczynka z czerwonymi policzkami, z uśmiechem na twarzy – nieżywa: zamarzła na śmierć ostatniego wieczora minionego roku. Ranek noworoczny oświetlił martwą postać trzymającą w ręku zapalki; z których garść była spalona. Chciała się ogrzać, powiadano; ale nikt nie miał o tym pojęcia, jakie piękne rzeczy widziała dziewczynka i w jakim blasku wstąpiła ona razem ze starą babką w szczęśliwość Nowego Roku.

Źródło: Hans Christian Andersen, *Dziewczynka z zapalkami*, [w:] tegoż, *Baśnie*, tłum. Jarosław Iwaszkiewicz, Stefania Beylin, Warszawa 1990.

Ćwiczenie 4

Gdzie i kiedy rozgrywają się wydarzenia opisane w baśni? Określ dokładnie dzień i miesiąc.

Wyraz **wigilia** w znaczeniu „przeddzień” pisze się małą literą (np. wigilia urodzin), wielką literą natomiast pisze się wyraz **Wigilia** w znaczeniu „przeddzień Bożego Narodzenia”.

Źródło: a. nn., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 5

Opisz, jak wyglądała dziewczynka sprzedająca zapałki.

Ćwiczenie 6

Wskaż, dlaczego dziewczynka nie chciała wrócić do domu.

- Bała się, że matka ukarze ją za zgubienie trzewików.
- Miała nadzieję, że ktoś ją zaprosi do siebie, aby mogła się ogrzać i coś zjeść.
- Bała się, że ojciec ją zbije, ponieważ tego dnia nic nie zarobiła.
- Przerażała ją myśl o zimnym i pełnym przeciągów mieszkaniu na poddaszu.

dziewczynka z zapałkami - strach przed powrotem do domu

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 7

Wskaż, jak dziewczynka chroniła się przed mrozem.

- kryjąc się na klatce schodowej kamienicy
- zapalając kolejne zapałki
- podskakując i gimnastykując się
- ogrzewając się przy ulicznym piecyku

dziewczynka z zapałkami - ochrona przed mrozem

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 8

Wyjaśnij, kiedy dziewczynka z zapałkami poczuła się szczęśliwa.

Ćwiczenie 9

Narrator opisuje dziewczynkę w bardzo czuły sposób. Wypisz z tekstu słowa, które o tym świadczą, np. zdrobnienia, spieszczania.

Ćwiczenie 10

Podaj powód, dla którego narrator użył zdrobnień i spieszceń do opisu dziewczynki z zapalkami.

Ćwiczenie 11

Przeczytaj tekst jeszcze raz i wykonaj polecenia:

- Wyszukaj fragmenty mówiące o tym, jakie piękne rzeczy widziała dziewczynka, zanim babcia zabrała ją do Boga.
- Nadaj tytuł każdej z wizji dziewczynki.
- Wyjaśnij, jaki związek z ogniem mają obrazy widziane przez dziewczynkę.

Ćwiczenie 12

W baśni 'Dziewczynka z zapawkami' ukazano na zasadzie kontrastu (przeciwieństwa) dwa światy: rzeczywisty i świat w wyobraźni dziewczynki. Przyporządkuj podane elementy do odpowiedniego świata.

świat rzeczywisty

świat w wyobraźni dziewczynki

zmarznięta dziewczynka

padający śnieg

pokój z przygotowaną kolacją

ciemność

pieczona gęś

babcia

chłód

śpieszący się ludzie

mróz

choinka

ciepły piec

ulice miasta

Dziewczynka z zapawkami - realizm i fantastyka

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 13

Dopasuj cechy i uczucia do odpowiedniego świata.

Świat, w którym żyła dziewczynka

Świat, o którym marzyła dziewczynka

przyjemność

znieczulica

miłość

smutek

sytość

bogactwo

bieda

bezpieczeństwo

radość

czułość

dostatek

obojętność

spokój

troska

surowość

strach

niedostatek

nieczułość

Ćwiczenie 14

Dopasuj nastrój do poszczególnych fragmentów tekstu.

strach

Szła więc dziewczynka boso, stąpała nóżkami, które poczerwieniały i zśniały z zimna; w starym fartuchu niosła zawiniętą całą masę zapalek, a jedną wiązkę trzymała w ręku; przez cały dzień nie sprzedała ani jednej; nikt jej nie dał przez cały dzień ani grosika; szła taka głodna i zmarznięta i wyglądała taka smutna, biedactwo!

smutek

Babunia nigdy przedtem nie była taka piękna i taka wielka; chwyciła dziewczynkę w ramiona i poleciały w blasku i w radości wysoko, a tam już nie było ani chłodu, ani strachu.

wzruszenie

A kiedy nastał zimny ranek, w kąciku przy domu siedziała dziewczynka z czerwonymi policzkami, z uśmiechem na twarzy – nieżywa: zamarzła na śmierć ostatniego wieczora minionego roku. Ranek noworoczny oświetlił martwą postać trzymającą w ręku zapaliki; z których garść była spalona. Chciała się ogrzać, powiadano.

radość

Dziewczynce zdawało się, że siedzi przed wielkim, żelaznym piecem o mosiężnych drzwiczkach i ozdobach; ogień palił się w nim tak łaskawie i grzał tak przyjemnie; jakież to było rozkoszne!

szczęście

A w domu nie mogła się pokazać; bo przecież nie sprzedała ani jednej zapaliki, nie dostała ani grosza, ojciec by ją zbił.

Ćwiczenie 17

Jak według ciebie kończy się baśń? Smutno czy szczęśliwie? Uzasadnij swoje zdanie.

Ćwiczenie 18

Przypomnij sobie definicję baśni i wskaż różnice między klasyczną baśnią a 'Dziewczynką z zapałkami'.

baśń

niewielki utwór o treści fantastycznej, opowiadający o niezwykłych wydarzeniach, postaciach i i przedmiotach. Akcja baśni toczy się zazwyczaj w bliżej nieokreślonym miejscu i czasie ('za siedmioma górami, za siedmioma rzekami'). Bohaterami baśni są postaci o przeciwstawnych charakterach. Baśń kończy się szczęśliwie – zło zostaje pokonane, a dobro zwycięża